

cd

"Istorija tiechniki", A. A. Zworykin, N. J. Ośmowa, W. J. Czernyszew, S. W. Szuchardin, Moskwa 1962 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/4, 592-593

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

na materiały dotyczące zakładów hutniczych w okręgu tulskim, finansowanych przez koncern Espérance-Longdoz od 1895 r.

Broszura M. Colle-Michela stanowi ciekawy przykład informacji o archiwach zakładów przemysłowych, zawierających często materiały ważne zarówno dla historyka techniki, jak i dla historyka gospodarczego.

Eugeniusz Olszewski

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

A. A. Zworykin, N. J. Ośmowa, W. J. Czernyszew, S. W. Szuchardin, *Istorijsz tjechniki*. Izdatielstwo Socialno-Ekonomiezeskoj Litieratury, Moskwa 1962, s. 772, il. 326.

W naukowej literaturze radzieckiej stosunkowo dużo miejsca poświęca się zagadnieniom historii techniki. Wydana przed rokiem *Historia techniki* jest jakby podsumowaniem dotychczasowego dorobku. Ciekawy z punktu widzenia naukoznawczego i pobudzający do polemiki jest *Wstęp* A. A. Zworykina, składający się z następujących rozdziałów: *Co to jest technika? Przyrodnicze i społeczne podstawy techniki. Prawa obiektywne i dążenia człowieka rozwijającego technikę. Rola jednostek i poszczególnych narodów w rozwoju techniki. Rola techniki we współczesnym społeczeństwie. Określenie przedmiotu historii techniki. Materializm dialektyczny a technika. Podstawy metodologiczne historii techniki.*

Z pozycji marksistowskich rozpatrzono tu szeroki kompleks teoretycznych i metodologicznych problemów historii techniki, zbadano i przeanalizowano techniczne i historyczno-techniczne pojęcia i terminy, oznaczając miejsce historii techniki jako nauki w systemie klasyfikacyjnym wiedzy ogólnej.

Istnieje około trzydziestu różnych określeń terminu „technika”. Według jednych jest ona kompleksem obiektów materialnych, dla innych jest zespołem procesów technologicznych lub formą realizacji ludzkich myśli i projektów, dla jeszcze innych technika w szerokim tego słowa znaczeniu jest wszelkim czynnym przeobrażeniem materii, służącym do zaspokojenia konkretnych wymagań i potrzeb człowieka. Oczywiście nie wszystkie z istniejących określeń odpowiadają podstawowym wymaganiom nauki¹. Dopiero prawidłowe opracowanie definicji pozwala wyjaśnić takie zagadnienia teoretyczne, jak np. czy można mówić o technice kapitalistycznej i socjalistycznej.

Poza *Wstępem* praca zawiera cztery części: *Technika przedkapitalistycznych sposobów produkcji* (oprac. S. W. Szuchardin), *Technika w okresie zwycięstwa i umocnienia kapitalizmu* (opracowali A. A. Zworykin, N. I. Ośmowa, S. W. Szuchardin), *Technika w okresie kapitalizmu monopolistycznego* (opracowali A. A. Zworykin, N. I. Ośmowa), *Technika po Rewolucji Październikowej* (opracowali A. A. Zworykin, W. I. Czernyszew). Część ostatnia jest najobszerniejsza, zajmując przeszło połowę dzieła. Praca zaopatrzona jest w bibliografię (rosyjską i zachodnioeuropejską), zestaw chronologiczny najważniejszych wydarzeń z dziejów techniki oraz skorowidz imion.

Polskie osiągnięcia w *Historii techniki* uwzględniono bardzo skąpo. Są to przede wszystkim osiągnięcia naukowe: wymieniony jest więc Kopernik,

¹ Por. E. Olszewski, *The scope of the history of technology and its place among other sciences*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, obcojęzyczny numer specjalny, 1962.

Curie-Skłodowska i Strasburger (popelniono przy tym błędy w nazwiskach, pisząc: Skłodowska, Strassburger). Z techników występuje tylko Adam Wikszemski, twórca fotograficznego zapisu dźwięku, o którym jednak pomyłkowo mówi się jako o uczonym rosyjskim.

cd.

Nicolas Bourbaki, *Eléments d'histoire des mathématiques*. Hermann, Paris 1960, s. 277.

Zbiorowy pseudonim Nicolas Bourbaki obrała sobie grupa wybitnych francuskich matematyków, publikująca od 1939 r. kolejne tomy szeroko zakrojonego dzieła *Elementy matematyki*. Wydane przed trzema laty w serii *Historia myśli (Histoire de la pensée) Elementy historii matematyki* stanowią zbiór zawierających materiał historyczny paragrafów lub rozdziałów z opublikowanych do tego czasu tomów owego dzieła.

Elementy historii nie pretendują więc do roli konsekwentnego zarysu dziejów matematyki — całe wielkie działy, których opracowania w *Elementach matematyki* jeszcze nie dokonano, jak np. geometria różniczkowa, rachunek wariacyjny, zostały tu tylko wzmiankowane. Książka nie zawiera żadnych danych biograficznych o największych nawet matematykach, dając jedynie zarys dziejów poszczególnych idei i działów matematyki. Książka przeznaczona jest w zasadzie dla matematyków i jej lektura wymaga dobrego przygotowania matematycznego.

Zbiorowy autor książki uwzględnia dość szeroko dorobek polski. Wśród 253 wymienionych w bibliografii autorów dzieł matematycznych znajduje się 7 matematyków polskich — S. Banach, K. Kuratowski, A. Lindenbaum, A. Mostowski, W. Sierpiński, H. Steinhaus, A. Zygmund. Bibliografia podaje niektóre ich prace opublikowane w językach francuskim, angielskim i niemieckim.

E. O.

Geografia powszechna, t. I: *Ziemia — środowisko naturalne człowieka*. Redaktor tomu — Adam Malecki, redaktor kartograficzny — Franciszek Uhorczak. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1962, s. 470.

W poświęconym zagadnieniom ogólnym I tomie pięciotomowej *Geografii powszechnej* znajdują się cenne dla kręgu polskich geografów zarysy rozwoju wiedzy i myśli geograficznej.

Stanisław Leszczycki śledzi *Rozwój myśli geograficznej* (s. 20—56) od społeczeństw pierwotnych i państw starożytnych (Chiny, Grecja), poprzez epokę średniowiecza i Odrodzenia (z jego wyprawami odkrywczymi i rozwojem horyzontu geograficznego), do okresu pomiarów w wiekach XVII i XVIII, a następnie charakteryzuje epokę całościowych ujęć Humboldta i Rittera, głównie kierunki geografii w końcu XIX i na początku XX wieku oraz współczesne poglądy na nauki geograficzne.

Bolesław Olszewicz w *Historii odkryć geograficznych* (s. 57—74) wydobywa pojęcie geograficznych podróży, ukazuje różne pobudki i technikę podróżowania w ciągu dziejów, a następnie przedstawia podróże i odkrycia od starożytności, przez średniowiecze i epokę odkryć w wiekach XV—XVIII, do wypraw polarnych XX w. W oddzielnym rozdziale przedstawiona została rola Polski w dziejach podróźnictwa.

Bogate ilustracje i schematy podnoszą wartość obu prac stanowiących cenny, bo opracowany w sposób twórczy i zgodny ze współczesną wiedzą zarys dziejów